

17 Överby – Frönäs – Torp

ODLINGSLANDSKAP, GÅRDAR OCH FORNLÄMNINGAR

Vägarna är terränganpassade och slingrar sig fram från den ena gården till andra, genom det mjukt kuperade landskapet som erbjuder många natursköna utblickar.

VIKTIGA VÄRDEBÄRARE

- Hävdat och småbrutet odlingslandskap.
- Välbevarad gårdsbebyggelse från 1800-tal och tidigt 1900-tal.
- Bebyggelsens struktur präglad av byar och ensamliggande gårdar i traditionella lägen på höjder eller i kanten av skogsmarken.
- Terränganpassade vägsträckningar med äldre karaktär.
- Rösen och stensättningar från bronsålder och äldre järnålder på höjderna.
- Gravröse med gravhågnader öster om Gispan.

Hyltinge ö omges av Båven och Inbåven. På norra delen av Hyltingeö ligger Torp, Frönäs, Öviken och Bogårdsudden, Överby tillkom senare. Genom hemmansklyvning under framför allt 1800-talet har gårdarna delats i flera fastigheter och marker har odlats upp, till exempel Övre och Nedre Torp, Överby Lillgård och Överby Storgården. Området är ett levande odlingslandskap präglad av den kraftigt kuperade terrängen med uppodlade dalgångar och rumskapande höjder. Bebyggelsen i området består av äldre välbevarade gårdsmiljöer med byggnader från framför allt 1800- och 1900-talen. Vid Torp har det uppförts en ny herrgårdsanläggning i gammal stil. Gårdarna binds samman av en ålderdomlig vägsträckning som återfinns i kartor från 1600-talet. Området är naturskönt och på många platser erbjuds vy över Båvens vatten.

Vid Torp finns det kvar en äldre mangårdsbyggnad, en parstuga i två våningar.

Vid Torp har det uppförts en herrgårdsliknande anläggning i karolinerstil av en tidigare statsminister.

Båvens vattenyta ligger på 21–22 meter över havet, vilket betyder att sjön Båven avsnördes från det salta havet och fick sin form vid övergången mellan stenålder och bronsålder för cirka 4 000 år sedan. Markerna hade torrlagts genom landhöjningen och dalgångarna bestod av strandängar. I denna miljö etablerades en omfattande bosättning under bronsålder som fortlevde in under äldre järnålder. På bergskrönen utmed Båvens strand, från Torp till Gispan, från Överby via Öviken till Bogårdsuddens ligger rösen och stensättningar från bronsålder och äldre järnålder på rad. Antalet gravar från denna tid är mycket stort och de är uppförda som stenrösen, flera är mer än tio meter i diameter. Merparten är runda till formen men det förekommer också kvadratiska gravar med fint ställda kantkedjor av stenar på rad. Många gravar är omsorgsfullt utformade.

På ett berg öster om Gispan finns röse med gravhöggar. Själva boplatserna är inte kända men kan antas ligga i de områden där gravarna ligger. Utifrån gravarna kan det urskiljas tre bosättningsområden, ett söder om Gölsjön vid Nedre Torp, ett söder om Brommen vid Överby Lillgård och ett vid Öviken och kanske ytterligare ett sydost om Gispan. Samtliga gravar är uppförda i framträdande lägen i terrängen.

Den rika bronsålders och äldre järnåldersmiljön fortsätter på den södra delen av Hyltinge ö, se beskrivningen av detta område. I området saknas i princip fornlämningar från yngre järnålder, vilket visar att merparten bosättningar tycks ha upphört på Hyltinge ö under yngre järnålder. Vid Gispan och Överby Lillgård finns det två fornborgar som kan relateras till övriga fornborgar i Båvenområdet. Deras status är dock något säkert, de kan eventuellt vara rester av inhägnade kultplatser från bronsålder. Fornlämningarna visar på ett intensivt nyttjat landskap under bronsålder och äldre järnålder som sedan överges för att återkoloniserar under medeltid.

Vägarna är terränganpassade och slingrar sig fram från den ena gården till andra, genom det mjukt kuperade landskapet som erbjuder många natursköna utblickar.

ATT TÄNKA PÅ

- Fornlämningarna är skyddade enligt KML.
- Åkrar och betesmark hävdas så att det öppna landskapet består.
- Landskapsbilden ska skyddas.
- Områdets bebyggelsestruktur ska bibehållas, ny bebyggelse placeras i anslutning till befintlig bebyggelse. Undvik nya lägen, särskilt i den öppna åkermarken. Värna mellanrummen.
- Äldre gårdsbebyggelse underhålls med stor varsamhet.
- Nyttillskott till befintlig bebyggelse underordnas befintlig bebyggelse.
- De äldre vägsträckningarna ska behålla sin terränganpassade karaktär och vägbeläggning.